

Vragen gesteld door de leden der Kamer, met de daarop door de regering gegeven antwoorden

851

Vragen van de leden **Slootweg** en **Palland** (beiden CDA) aan de Minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid over *het rapport van de Algemene Rekenkamer «Ouderdomsregelingen ontleed»* (ingezonden 14 november 2019).

Antwoord van Minister **Koolmees** (Sociale Zaken en Werkgelegenheid) (ontvangen 27 november 2019).

Vraag 1

Hebt u kennisgenomen van de publicatie van de Algemene Rekenkamer «Ouderdomsregelingen ontleed»?¹

Antwoord 1

Ja.

Vraag 2

Wat vindt u ervan dat uit data-analyse van de Algemene Rekenkamer (AR) blijkt dat 34.000–51.000 rechthebbende huishoudens geen beroep doen op de Aanvullende Inkomensvoorziening Ouderen (AIO)?

Antwoord 2

Ik vind de omvang van het door de Algemene Rekenkamer gerapporteerde niet-gebruik fors en onwenselijk. Het gaat hier om een kwetsbare groep ouderen. In mijn bestuurlijke reactie op de aanbevelingen van de Algemene Rekenkamer heb ik aangegeven onderzoek te zullen laten doen naar de achtergronden en de redenen van het niet-gebruik. Het rapport van de Algemene Rekenkamer onderstreept het belang van het terugdringen van het niet-gebruik en het wegnemen van de belemmeringen die de SVB daarbij ondervindt.

Vraag 3

Bent u het eens met de conclusie van de AR dat u verantwoordelijk bent voor de werking van het stelsel dat een basis-oudedagsvoorziening aanbiedt aan ouderen die dit nodig hebben?

¹ Algemene Rekenkamer, 13 november 2019 (<https://www.rekenkamer.nl/publicaties/rapporten/2019/11/13/ouderdomsregelingen-ontleed>)

Antwoord 3

Ja. Daarbij moet ik opmerken dat de AOW hierin de basis-oudedagsvoorziening is en dat de AIO een bijstandsvoorziening is, die moet voorkomen dat ouderen in Nederland die geen toereikend beroep op deze basis-oudedagsvoorziening kunnen doen, zouden moeten rondkomen met minder dan het voor hen geldende sociaal minimum. Van belang daarbij is het spanningsveld tussen enerzijds de AIO als minimumvoorziening, waarvoor betrokkenen zelf een aanvraag moet doen, en anderzijds mijn verantwoordelijkheid voor de werking van het stelsel als geheel.

Vraag 4

Bent u het eens dat niet-gebruik van de AIO en de Overbruggingsregeling AOW (OBR) betekent dat niet alle mensen de inkomensondersteuning krijgen die zij mogelijk nodig hebben?

Antwoord 4

Daar ben ik het mee eens, waar het gaat om onbedoeld niet-gebruik. Mensen kunnen er echter ook bewust voor kiezen om geen beroep op de regelingen te doen. En het is erg moeilijk om het niet-gebruik nauwkeurig te meten. Voor een onbekend gedeelte kunnen in het gemeten niet-gebruik ook ten onrechte mensen worden meegenomen die geen recht hebben of juist mensen niet zijn meegenomen die wel recht hebben. In de technische toelichting gaat de Algemene Rekenkamer daar uitgebreid op in.

Vraag 5

Is dan de conclusie juist dat u verantwoordelijk bent om het niet-gebruik van deze regelingen, waardoor ouderen leven onder het bestaansminimum, tegen te gaan? Zo ja, welke maatregelen neemt u om dit niet-gebruik terug te dringen?

Antwoord 5

Ja. Die verantwoordelijkheid strekt zich uit tot het goed informeren van burgers over het bestaan van de AIO, de omstandigheden waaronder zij daar recht op hebben en de verplichtingen die daaraan verbonden zijn en daarnaast tot het in staat stellen van burgers om hiervoor een aanvraag in te dienen. Het is uiteindelijk wel aan de burgers zelf om kennis te nemen van die informatie en om zelf te beslissen om al dan geen aanvraag in te dienen. Niet-gebruik is, zoals ook de SVB aangeeft, een continu aandachtspunt. Er gebeurt al veel om niet-gebruik van de AIO te voorkomen en te bestrijden. Maar het rapport van de Algemene Rekenkamer geeft aan dat het beter moet en is aanleiding om breed te bekijken wat beter kan. Eerder heeft ook de wethouder Sociale Zaken van de gemeente Amsterdam dit namens de G4-gemeenten onder mijn aandacht gebracht. In het Algemeen Overleg over pensioenonderwerpen op 16 oktober heb ik naar aanleiding daarvan aangegeven dat ik uw Kamer zal informeren over een met de G4-gemeenten afgestemde aanpak. Daarover ben ik met partijen in overleg. Daarnaast zal ik de ontwikkeling van het niet-gebruik uitgebreider volgen. Ik wil weten hoe de ontwikkeling is sinds het peilmoment van het Rekenkameronderzoek (1 januari 2017). Samen met de SVB en het CBS bereidt mijn ministerie nu een onderzoek voor dat de situatie voor het nu meest recente beschikbare peilmoment in beeld brengt (1 januari 2018) en later herhaald kan worden. Daarvoor wordt mede gebruik gemaakt van de door de Algemene Rekenkamer ontwikkelde en ter beschikking gestelde methodiek. Nieuw onderdeel van het onderzoek is de vraag waar – in welke gemeenten – het probleem van het niet-gebruik van de AIO het grootst is. Mogelijk biedt dat nieuwe aanknopingspunten voor een gerichte aanpak.

Vraag 6

Klopt het dat de Sociale Verzekeringsbank (SVB) het niet-gebruik van de AIO doelmatiger en doeltreffender kan aanpakken als zij over inkomensgegevens uit de polisadministratie van het UWV zou beschikken?

Antwoord 6

Ja. De SVB ziet mogelijkheden om het niet-gebruik van de AIO met behulp van gegevensuitwisseling doelmatiger en doeltreffender aan te pakken. Ik heb echter moeten vaststellen dat de eerder voorgestelde gegevensuitwisseling

niet proportioneel was. De uitkomsten van het onderzoek van de Algemene Rekenkamer geven een extra aanleiding om nogmaals te kijken naar de vraag wat de beste wijze is om niet-gebruik tegen te gaan en daarbij ook te kijken naar gegevensuitwisseling.

Indien we samen met de SVB concrete mogelijkheden zien om een gegevensuitwisseling op een proportionele manier binnen het kader van het privacyrecht vorm te geven – bijvoorbeeld met behulp van technische toepassingen waarbij gegevens gepseudonimiseerd verwerkt worden of op basis van een experiment – dan zal ik de SVB vragen een uitgewerkt voorstel (getoetst door de Functionarissen Gegevensbescherming) ter advies voor te leggen aan de Autoriteit Persoonsgegevens (AP).

Binnen het kader van het privacyrecht moet gegevensuitwisseling ook steunen op een deugdelijke juridische grondslag. In dit geval gaat het daarbij om een duidelijk omschreven wettelijke taak, waarvoor deze gegevensuitwisseling noodzakelijk is. Toen besloten werd om de AIO door de SVB te laten uitvoeren, was dat onder meer met het doel om het niet-gebruik van de AIO tegen te gaan.

Vraag 7

Is de koppeling met de UWV-polisadministratie de enige wijze waarop het SVB doelmatig en doeltreffend het niet-gebruik van de AIO kan aanpakken of ziet u nog andere mogelijkheden?

Antwoord 7

Nee. Ik denk dat er daarnaast ook andere wegen zijn waarmee niet gebruik tegengegaan kan worden. We moeten op zoek naar alle mogelijkheden om bijvoorbeeld in de voorlichting en de uitvoering verbeteringen aan te brengen.

Vraag 8, 9

Kunt u aangeven wat de SVB administreert wanneer iemand bijvoorbeeld tien jaar tussen zijn 15de en 65ste niet in Nederland heeft gewoond en daardoor voor tien jaar geen AOW-rechten heeft opgebouwd?

Kunt u aangeven wat de SVB administreert wanneer iemand bijvoorbeeld geboren is in een ander land dan in Nederland en op zijn 25ste zich hier vestigt en daardoor voor tien jaar geen AOW-rechten heeft opgebouwd?

Antwoord 8, 9

De SVB registreert de AOW-opbouw van ingezetenen in Nederland per jaar in de 50 jaar voorafgaand aan de AOW-gerechtigde leeftijd. Het maakt hiervoor niet uit in welk land iemand geboren is.

Vraag 10

Klopt het dat de SVB uit de eigen administratie kan nagaan of iemand onvolledige AOW-rechten heeft opgebouwd?

Antwoord 10

Ja.

Vraag 11

Zijn er redenen in de privacywetgeving die de SVB ervan weerhoudt om schriftelijk, telefonisch of anderszins contact te zoeken met iemand met onvolledige AOW-opbouw en in overleg met de persoon na te gaan of er recht is op de AIO?

Antwoord 11

Nee. Er zijn wel redenen van doelmatigheid en doeltreffendheid om niet apart contact te zoeken met alle mensen die mogelijk aanspraak maken op AIO. De AIO is bedoeld om te voorkomen dat het inkomen van mensen die de AOW-gerechtigde leeftijd hebben bereikt, onder het sociaal minimum zakt. Dat kan bijvoorbeeld gelden voor mensen met een onvolledige AOW-opbouw, maar ook voor AOW-gerechtigden met een nog niet AOW-gerechtigde partner die als huishouden onvoldoende inkomsten en/of vermogen hebben om boven het sociaal minimum uit te komen. In Nederland zijn bijna 340.000 mensen boven de AOW-gerechtigde leeftijd met een onvolledige AOW-opbouw. Daarvan hebben bijna 39.000 mensen een

AOW-opbouw van minder dan 50% en bijna 90.000 mensen een AOW-opbouw van tussen de 50% en 80%. Een beperkt gedeelte daarvan heeft mogelijk recht op AIO: de Algemene Rekenkamer signaleert bijvoorbeeld een niet-gebruik van 4.067 personen met een inkomen van minder dan 50% van de AIO-norm en een niet-gebruik van 12.589 personen met een inkomen tussen de 50% en 80% van de AIO-norm. Iedere AOW'er krijgt informatie over de AIO, maar het is niet doeltreffend en doelmatig om daarnaast iedereen die mogelijk in aanmerking komt voor de AIO te bellen of te spreken. Met uit gegevensuitwisseling verkregen gegevens over het inkomen en het vermogen van mensen met onvolledige AOW en AOW-gerechtigden met een nog niet AOW-gerechtigde partner zou wel een gerichte benadering kunnen plaatsvinden. Dan worden mensen met mogelijk recht op AIO gericht met extra informatie benaderd en hoeven mensen die op basis van deze gegevens niet in aanmerking voor AIO komen niet extra benaderd te worden.

Vraag 12, 13, 14

Kunt u zich nog herinneren dat de heer Heerma vorig jaar, 2018, tijdens de begrotingsbehandeling van het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid een vraag heeft gesteld over kleine zelfstandigen met een arbeidsongeschiktheidsverzekering, die in problemen zijn gekomen door de stijgende AOW- en pensioenleeftijd, de zogenoemde brandende huizen?² Herinnert u zich nog dat uw toezegging is geweest dat u over deze kwestie de Kamer in het eerste kwartaal van 2019 zou informeren? Klopt het dat deze toezegging niet gestand is gedaan?³ Kunt u de Kamer voor de begrotingsbehandeling van uw ministerie in 2019 deze toezegging alsnog gestand doen? En zo niet, waarom niet?

Antwoord 12, 13, 14

Ja, ik heb vorig jaar aan de heer Heerma (CDA) toegezegd uw Kamer in het eerste kwartaal van 2019 te informeren over de uitkomst van het onderzoek dat ik zou starten naar aanleiding van zijn vragen over kleine zelfstandigen met een arbeidsongeschiktheidsverzekering, die in de problemen kunnen komen door de stijgende AOW- en pensioenleeftijd – i.c. mijn toezegging in het debat over de begroting SZW 2019 in november 2018. Deze toezegging heb ik tot mijn spijt tot op heden nog niet gestand gedaan. In mijn brief aan uw Kamer van 24 juni 2019 heb ik toegelicht dat er vertraging was opgetreden bij dit onderzoek en dat ik dit onderzoek pas na de zomer aan uw Kamer aan zou kunnen bieden. In mijn brief van 15 oktober 2019 heb ik toegelicht dat ik onderzoeksbureau SEO Economisch Onderzoek opdracht heb gegeven om nader onderzoek te verrichten bij onder meer verzekeraars naar het AOW-hiaat en private arbeidsongeschiktheidsverzekeringen, alsmede naar de verzekeringsmogelijkheden voor oudere zelfstandigen. Begin november heeft het onderzoeksbureau het eindrapport opgeleverd. Ik heb dit rapport op 25 november jl. naar uw Kamer gestuurd.

Vraag 15

Wilt u deze vragen beantwoorden voor de begrotingsbehandeling van het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid in 2019?

Antwoord 15

Ja.

² Handelingen II, vergaderjaar 2018–2019, nr. 29, item 8, blz. 4.

³ Handelingen II, vergaderjaar 2018–2019, nr. 30, item 4, blz. 16.